

BIRAS-
DIREKTORÁHTTA

M-1732 | 2020

Buohkaidriekti

Govven: Bård Bredesen, Naturarkivet.no

Buohkaidriekti

Lea dehálaš oassi min kulturárbbis beassat vánddardit meahcis. Doloža rájes lea mis leamaš riekti vánddardit meahcis ja luonddus, jogain, jávrriin, báktesulluin ja váriin – beroškeahhtá gii oamasta guovlluid. Mii sáhttit ávkkástallat luonddu – ii dušše sáivaguliid, murjjiid, guobbariid ja šattuid, muhto maiddái muitogovaid ja vásáhusaid.

Buohkaidrievtti váldoprinsihpat leat nannejuvvon 1957 olgunastinlágas. Buohkaidriekti ii nanne dušše vuoigatvuođaid, das čuvvot maiddái geatnegasvuođat.

Go geavahat buohkaidrievtti, de galggat vuhtiiváldit guovllu ja vánddardit várrogasat.

Vai ipmirdit makkár vuoigatvuođaid buohkaidriekti mielddisbuktá, de lea dehálaš ipmirdit bargojuvvon eatnamiid ja meahci erohusa. Álkis čilgehus lea ahte bargojuvvon eatnamat leat guovllut nugo šiljūt, šaddogárddit, industriijaeatnamat, gilvojuvvon eatnamat ja sullasaš eatnamat gos dábálaš

vánddardeapmi livččii árrun eananeagigáđii. Meahcci lea buot mii ii leat bargojuvvon eanan, ja dasa gullet eanas vuovddit, várit, jeakkit ja fiervvát.

Buohkaidriekti gusto meahcis. Doppe sáhtát:

- vánddardit gos háliidat vácci ja čuoigga
- vuoingastit ja idjadit
- riidet dahje sihkelastit bálgges- ja luoddaráigge
- vuojadit, meallut, suhkat ja borjjastit
- čoaggit murjjiid, guobbariid ja liđiid
- mearaguliid bivdit gos háliidat

Vácci ja čuoigga ...

... sáhtát vánddardit gos háliidat meahcis, sihke geasset ja dálvet, ležžet dál bálgát/ luottat, čuoiganláhttut vai gávnažat go iežat geainnu. Dálvet sáhtát maiddái jikŋon dahje borgon bealdduid ja gittiid mielde vánddardit. Bargojuvvon eatnamiin sáhtát vánddardit bálgáid ja luottaid mielde birrajagi, muhto ale mana nu lahka šiljuid, viesuid ja barttaid.

Jus dus lea beana, de fertet doahhtalit beanavead-dingeatnegasvuođa cuoŋománu 1. beavvi rájes borgemánu 20. beavvi rádjái.

Meahcis sáhtát bisánit ja vuoingastit gos háliidat, muhto ale bisán viesuid ja barttaid lahka gos olbmot orrot, ja vuhtiiváldde muđui earáid geat leat bisánan vuoingastit.

Sáhtát dolastit, muhto ii fal vuovddis dahje eará meahcceguovlluin cuoŋománu 15. beavvi rájes gitta čakčamánu 15. beavvi rádjái. Sáhtát dattetge dolastit go čielgasit ii mielddisbuvttte buollinvára.

Jus vánddardat ja vuoinjastat meahcis, de fertet muitit:

- doahttalit olgunastin- ja luonddugáhttenguovluid vánddardannjuolggadusaid
- ahte muhtin báikkiin lea viiddiduvvon beanaveaddingeatnegasvuohta ja dolastanlohpi sáhtta leat ráddjejuvvon, nu ahte dárkkis fal báikkálaš mearrádusaid
- geavahit sajáiduvvan bisánan- ja teltenbáikkiid go lea vejolaš
- leat várrogas dolain ja čáskadit dola oalát ovdal go vuolggát
- ahte it vahágahte muoraid go hágat boaldámuša dollii – boaldde baicca goike ovssiid maid gávnnat eatnamis
- ahte it ábut dahkat dollasaji njuolga šleađu nala nu ahte bákti luoddana
- ahte it njulge bargojuvvon eatnamiid čađa, šiljuid čađa dahje viesuid / barttaid lahka gos orrot olbmot
- ahte it muosehuhte elliid ja lottiid, erenoamážit dalle go čivget ja monnejit
- ahte it vahágahte šattuid, erenoamážit áitojuvvon ja hearkkes šlájaid
- ahte it muosehuhte šibihiid mat guhtot ja ahte giddet verráhiid
- doahttalit eará geavaheddjiid dárbbu gaskaide ja jaskatvuhtii

Sihkkeliin ...

... sáhtát sihkkelastit luodda- ja bálggesráigge meahcis vuolládagain, ja gos háliidat badjosiin. Sáhtát maiddá sihkkelastit luoddaráigge ja heivehuvvon bálgáid mielde bargojuvvon eatnamiid čađa manadettiin meahccái, muhto

Govven: Bente Rønning/Miljødirektoratet

dát ii guoskka organiserejuvvon johtolahkii nu go ovdamearkka dihte sihkkelgilvvuide.

Sáhtát sihkkelastit el-sihkkeliin seamma báikkiin gos sihkkelasttát dábálaš sihkkeliin, sat fal eananeaggát ii leat deattuhan ahte lea gielddus geavahit el-sihkkela.

Muhtin meahcce-, olgunastin- ja luonddugáhttenguovlluin sáhtta leat gielddus sihkkelastit dahje sáhttet leat erenoamáš sihkkel- ja el-sihkkelnjuolggadusat. Danne berret iskat leat go guovllus gildosat dahje erenoamážit heivehuvvon sihkkelláhttut.

Jus sihkkelasttát meahcis, de fertet muitit:

- ahte bajusguovllut leat hearkkit bievlajohtolahkii, it ge ábut sihkkelastit rašes eanadagain (jekkiin, goikebávttiin jna.)
- ahte ii buot bálgáin heive sihkkelastit – vällje nanu bálgáid mat girdet sihkkelastima
- sihkkelastit nu ahte it muosehuhte fuođđuid ja šibihiid

- sihkkelastit leavttuin mii heive meahccevándardeapmái ja mii ii muosehuhte vázzi olbmuid
- sihkkelastit daid bálgáid mielde mat geavahuvvojit unnimusat vai ii šatta riidu vázzi olbmuiguin
- geavahit sajáiduvvan bisánan- ja teltenbáikkiid go lea vejolaš
- leat várrogas dolain ja čáskadit dola oalát ovdal go vuolggát

Heasttain ...

... sáhtát vánddardit luodda- ja bálggesráigge meahcis vuolládagain, ja gos háliidat badjosiin.

Sáhtát maiddá riidet luoddaráigge ja heivehuvvon bálgáid mielde bargojuvvon eatnamiid čađa manadettiin meahccái, muhto dát ii guoskka organiserejuvvon johtolahkii nu go ovdamearkka dihte riidenskuvladoaimmaide.

Govven: Sigve Reiso, Naturarkivet.no

Muitte ahte luodda, bálggis dahje eanadat gos riidet, galgá gierdat dákkár geavaheami. Muhtin meahcce-, olgunastin- ja luonddugáhttenguovlluin sáhttá leat gielddus riidet dahje guovllus sáhttet leat erenoamáš riidennjuolggadusat. Danne berret iskat leat go guovllus gildosat dahje erenoamážit heivehuvvon riidenbálgát ja -luottat gos galggat vánddardit heasttain.

Viiddis organiserejuvvon meahccegeavaheapmi riidenskuvllaid j.s. oktavuodas berre dáhpáhuvvat dušše go šiehttá eananeaiggádiin. Fuomáš maid ahte eananeaiggát sáhttá gielddit vánddardit heastavuojániin priváhta luoddaráigge.

Jus riidet meahcis, de fertet muitit:

- ahte bajusguovllut leat hearkkit bievla johtolahkii, it ge ábut riidet rašes eanadagain (jekkiin, goikebávttiin jna.)
- ahte ii buot bálgáin heive riidet – vállje nanu bálgáid mat girdet riidema
- garvit čuoiganláhttuid ja meahccegeaidnoláhttuid dálvet
- ahte it muosehuhte elliid ja lottiid, erenoamážit dalle go čivget ja monnejit
- riidet várrogasat vázzi olbmuid meaddel
- vuhtiiváldit vázzi ja sihkkelasti olbmuid, nu ahte ii oktage suorgan dahje vaháguva
- ahte it basa heastta vuojudanbáikkiin ja juhkančáhcegálduin
- geavahit sajáiduvvan bisánan- ja teltenbáikkiid go lea vejolaš
- leat várrogas dolain ja čáskadit dola oalát ovdal go vuolggát

Govven: Kim Abel, Naturarkivet.no

Tealttáin ja heangáseanggain ...

... sáhtát friddja idjadit ovttahat báikkis meahcis gitta guokte ija vuolládagain. Badjosiin ja guhkkin eret ássanguovlluin sáhtát teltet eambo go guokte jándora.

Jus eai leat eará mearrádusat láhkaásahusain, de it sáhte goassege teltet lagabus go 150 m eret viesuin dahje barttain gos orrot olbmot, ja fertet váruhit ahte cegget tealttá nu ahte it vahágahte nuorra vuovddi. Bargojuvvon eatnamiin it sáhte cegget tealttá eananeaggáda lobi haga.

Sáhtát dolastit, muhto ii fal vuovddis dahje eará meahcceguovlluin cuoŋománu 15. beaivvi rájes gitta čakčamánu 15. beaivvi rádjái. Sáhtát dattetge dolastit go čielgasit ii mielddisbuvtte buollinvára.

Muhtin meahcce-, olgunastin- ja luonddugáhtten-guovlluin sáhtá leat gielddus teltet dahje guovllus sáhttet leat erenoamáš teltennjuolggadusat. Danne berret iskat leat go guovllus gos áiggut teltet gildosat dahje erenoamáš njuolggadusat.

Jus cegget tealttá meahccái, de fertet muitit:

- geavahit sajáiduvvan bisánan- ja teltenbáikkiid go lea vejolaš
- leat várrogas dolain ja čáskadit dola oalát ovdal go vuolggát
- ahte it vahágahte muoraid go hágat boaldámuša dollii – boaldde baicca goike ovssiid maid gávnnat eatnamis
- ahte it ábut dahkat dollasaji njuolga šleađu nala nu ahte bákti luoddana
- teltet nu ahte it muosehuhte elliid ja lottiid, erenoamážit dalle go čivget ja monnejit
- ahte it ráhkat bistevaš luottaid lundui dahje eanadahkii
- ahte it muosehuhte šibihiid mat guhtot
- doahttalit eará geavaheddjiid dárbbu dasa ahte lea gaska ránnjátealtái ja ahte lea jaska

Áirruiguin ja borjasiin ...

... sáhtát vánddardit friddja meara nalde, jávrriin ja jogain – ja váldonjuolggadussan sáhtát vánddardit nuvttá buot čázadagaid mielde. Muhtin čázadagaid dáfus gos leat kanálat ja buođut sáhttet leat spiehkastagat. Don sáhtát vánddardit mohtorfatnasiin meara nalde, jogain mat leat oassin manahahtti čázadagain, ja jávrriin mat leat stuorábut go 2 km².

Govven: Kim Abel, Naturarkivet.no

Oanehit áigodagaide sáhtát geassit fatnasa dahje eará fievrru gáddái meahcceguovlluin. Jus háliidat gáddái priváhta káijii dahje bruggii, de fertet jearrat lobi eaiggádis dahje geavaheaddjis. Sáhtát geavahit gidddenrieggáid, boalttaid j.s. meahcis oanehit áigodagaid sat fal eai leat čielga árrun eaiggádii dahje geavaheaddjái.

Iskka leat go báikkálaš njuolggadusat dahje gildosat eananeaiggádiin mat gildet dahje ráddjejit mohtorjohtolaga jávrriin ja čázádagain ovdal go vuolggát mátkái.

Jus geavahat fatnasa, kajáhka dahje kano, de fertet muitit:

- bures oahpásnuvvat čázádagain sihkarvuoda geažil
- álo geavahit gádjunliivva
- goikadit fatnasa, áirruid ja stevveliid ovdal go sirddát eará čázádahkii, eastadan dihte ealli organismmaid ja vejolaš guolledávddaid njoammumis
- desinfiseret guollebivdinrusttegiid, fatnasa, áirruid ja stevveliid mat leat geavahuvvon čázádagas gos lea njoammu guolledávda
- ahte it muosehuhte eelliid ja lottiid, erenoamážit dalle go čivget ja monnejit
- vuhtiiváldit guollebivdiid ja eará jávre- ja čázádatgeavaheddjiid
- diktit firpmiid ja eará bivdorusttegiid maid earát geavahit, orrut ráfis
- vánddardit jaskadit almmá dárbbášmeahtun rieja haga
- geavahit sajáiduvvan bisánan- ja teltenbáikkiid go lea vejolaš
- leat várrogas dolain ja čáskadit dola oalát ovdal go vuolggát

Govven: Kristin Sundal

Stávrráin dahje giehtaváđuin ...

...sáhtát bivdit mearaguliid birrajagi – sihke fatnasis ja gáttis. Mearas sáhtát maiddái nuvttá bivdit luosaid, guvžžáid ja vallasiid stávrráin gáttis birrajagi, muhto sáhttet gal leat báikkálaš njuolggadusat mat ráddjejit bivddu. Ii leat lohpi bivdit lagabus joga ja meara ráji (joganjálmmi) go 100 mehtera, čázádaga ráfáidahttináiggis.

Go bivddát luosaid, guvžžáid ja vallasiid jogain ja čázádagain, de fertet máksit guolledivada stáhtii ja dábálaččat maiddái oaggunkoartta eananeaiaggádii. Jus leat vuollel 16 jahkásaš, de bivddát nuvttá gaskal ođđajagemánu 1. beaivvi ja borgemánu 20. beaivvi čázádagain gos eai leat luosat, guvžžát ja vallasat. Nuvttá it sáhte bivdit reappáid dahje bivdit ráhkaduvvon guolledáđuin. Muhtin jávrrit ja čázádagat sáhttet goitge spiehkastit njuolggadusas, ja dáppe galgá de leat šilta mii muitala ahte nuvttá bivdu ii gusto. Ovdal go oaggugoađát, de galggat suokkardit jávrriid ja čázádagaid bivdonjuolggadusaid.

Oslovuonas lea gieiddus bivdit dorski. Jus goitge darvehat dorski go oakkut, de galggat dan gálgat várrogasat vuokkas ja luoitit fas merrii. Muhtin gođdoguovlluin Lindesnesa rájes Skagerrak-rittu mielde, Oslovuonas ja Ruoŋa ráji rádjái, lea visot guollebivdin gildojuvvon gaskal ođđajagemánu 1. beaivvi ja cuoŋománu 30. beaivvi.

Jus oakkut meahcis, de fertet muitit:

- oažžut oaggunlobi, dahje fievrredit mielde legitimašuvnna mii duođašta ahte leat vuollel 16 jahkásaš
- ahte it geavat ealli guliid seaktin
- ahte it sirdde ealli guliid ovttá čázádagas nubbái
- goikadit oaggunrusttegiid, stevveliid ja gálániid ovdal go sirdát eará jávrái, eastadan dihte ealli organismmaid ja vejolaš guolledávddaid njoammumis
- desinfiseret guollebivdinrusttegiid mat leat geavahuvvon čázádagas gos lea njoammu guolledávda
- čollet ja bassat guoli dan jávrris gos lea goddojuvvon
- ahte it muosehuhte eará guollebivdiid ja geavaheddjiid
- geavahit sajáiduvvan bisánan- ja teltenbáikkiid go lea vejolaš
- leat várrogas dolain ja čáskadit dola oalát ovdal go vuolggát

Govven: Elisabeth Sæthre

Spánnjain ja goriin ...

... sáhtát čoaggit murjjiid, guobbariid, liðiid ja villa urttasruohttasiid meahcis. Sáhtát čoaggit maid háliidat ja váldit mielde ruoktot.

Garvve čoaggimis stuorát hivvodagaid eará luonddubuktagiin nu go geđggiid, minerálaid, darffi, sámmáliid ja jeahkáliid. Fertet jearrat eananeaigádis lobi jus háliidat čoaggit kristtorn (lat. Ilex aquifolium), báhkiid, vettiid, bessiid ja bárkkuid.

Fuomáš ahte Nordlánddas, Tromssas ja Finnmárkkus leat sierra lubmennjuolggadusat. Dáppe sáhtta eaiggát dahje geavaheaddji gielidit čoaggimis luopmániid. Vaikko lea ge čoaggingiellidus, de sáhtta almmolašvuohta álo čoaggit murjjiid maid borra dastánaga. Finnmárkkuopmodagas sáhttet buohkat lubmet iežaset atnui, muhto dušše sii geat orrot Finnmárkkus ožžot lubmet vuovdima váste.

Jus leat čoagginmátkkis meahcis, de fertet muitit:

- ovdagihtii dárkkistit gáhttenjuolggadusaid jus mátkkoštat luonddugáhttenguovllus (muhtin guovlluin sáhtta leat giellidus čoaggit liðiid, guobbariid, čánáid ja jeahkáliid)
- ahte it murje šiljuid ja viesuid lahka gos orrot olbmot
- oahppat dovdat ráfáidahttojuvvon ja áitojuvvon šattuid, vai it čoakke daid
- ahte it muosehuhte fuođđuid ja šibihiid
- vuhtiiváldit eará geavahedjjiid/čoggiid
- geavahit sajáiduvvan bisánan- ja teltenbáikkiid go lea vejolaš
- leat várrogas dolain ja čáskadit dola oalát ovdal go vuolggát

Govven: Kim Abel, Naturarkivet.no

Eambbo dieduid gávnnat dáppe:

www.miljodirektoratet.no

www.norskfrilufsliv.no

Birasdirektoráhta

Telefovdna: 73 58 05 00 | **Fákša:** 73 58 05 01

E-poasta: post@miljodir.no

Neahtta: www.miljodirektoratet.no

Poasta: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim

Galledančujuhhus Troanddimis: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Galledančujuhhus Oslos: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Birasdirektoráhta bargá ovddidit ráinnas ja šattolaš birrasa. Min váldodoaimmat leat unnidit dálkkádatgássaluoittu, hálddašit Norgga luonddu ja eastadit nuoskkideami.

Mii leat Dálkkádat- ja birasdepartemeantta vuollásaš stáhtalaš hálddašanorgána ja mis leat badjel 700 bargi min guovtti kantuvrras Troanddimis ja Oslos, ja Stáhta luonddubearráigeahču (SNO) badjel 60 báikkálaš kantuvrras.

Mii čađahit dálkkádat- ja biraspolitihka ja rávvet dan ovdáneami hárrái. Mii leat fágalaččat sorjjasmeahtumat. Dát mielddisbuktá ahte mii bargat iešheanalaččat ovttaskas áššiin maid mearridit, go gaskkustit máhtu dahje go rávvet. Seammás leat mii politihkalaš stivrejumi vuollásaččat. Min deháleamos doaimmat leat háhkat ja gaskkustit birasdieduid, čađahit ja bidjat johtui hálddašánválddi, stivret ja bagadit regiovnnalaš ja suohkanlaš dásis, addit fágalaš rávvagiid ja oassálastit riikkaidgaskasaš birasbargus.